

ADVENTISTI SEDMOG DANA U NJEMAČKOJ ZA VRIJEME DRUGOG SVJETSKOG RATA

Kori Šroder

Nacistička Njemačka je bila užasno mjesto za male denominacijske crkve, jer nije bilo vjerske i religiozne slobode. Jedina mala denominacija koja je preživjela bili su Adventisti sedmog dana. Kada je Adolf Hitler dobio moć u Njemačkoj, njemačka denominacija Adventista sedmog dana (u daljem tekstu adventisti) je vjerovala da je vrijeme za moćnog lidera u Njemačkoj. Hitler je djelovao kao najbolji kandidat zbog svoje lične posvećenosti i apstinencije od čaja, kafe, alkohola i mesa, praksi koje su zajedničke sa adventistima, i zato je dobrodošao kao spasitelj.¹ Želim da istaknem put, od dobrog položaja zbog moralnih stavova koje ćemo nabrojati, do toga gdje su završili na kraju drugog svjetskog rata zbog dobrovoljnosti da se napravi kompromis u vezi položaja njemačke adventističke denominacije. Završili su u kompromisu, gubljenju ličnog integriteta kao i denominacijskog cijepanja organizacije i bili su oštećeni kao hrišćanska denominacija zbog nesposobnosti da se čvrsto drže doktrinarnih stavova svoje vjere. Oni su vezali denominaciju za njemačku državu odustajući od religijske slobode u namjeri da prežive kroz pravljenje kompromisa. Ovi kompromisi su osramotili denominaciju kako u Njemačkoj tako i šire u svijetu posle drugog svjetskog rata.

Adventisti sedmog dana su doktrinarno evoluirali iz intervjerskog Mileritskog pokreta iz 1831. Adventisti vjeruju u vjersku slobodu u smislu da crkva i država treba da ostanu odvojeni entiteti. Oni su takođe prigovarači savjesti. Kad se od adventista zahtijeva vojna služba, oni traže mjesta gdje se ne nosi oružje, na primjer medicinski korpus.

Postoji 27 osnovnih vjerovanja adventista sedmog dana. Sledeća četiri osnovna vjerovanja su u vezi sa mojom temom:

„Sveta Pisma Staroga i Novog zavjeta su pisana Riječ Božja.“²

Božansko Trojstvo: „Postoji jedan Bog, Otac, Sin i Sveti Duh, jedinstvo tri vječne osobe.“³

Duhovni darovi i službe: „Bog daruje sve članove svoje crkve u svakom vremenu duhovnim darovima tako da svaki član treba biti uposlen u službi ljubavi za opšte dobro crkve i čovječanstva.“⁴

Hrišćansko ponašanje: „Mi smo pozvani da budemo Božji ljudi koji misle, osjećaju i ponašaju se u skladu sa principima neba.“⁵

ASD denominacija nije bila zvanično organizovana do 21. maja 1863, čak iako je ime bilo izabrano 1860. U to vrijeme pokret je obuhvatao 125 crkava i 3.500 članova.⁶

Adventistička crkva se prvo raširila u Sjevernoj Americi. Posle 1874, denominacija se raširila po Evropi. Godine 1888, L.R. Konradi je postao osnivač njemačke adventističke crkve. On je uspostavio vođstvo za adventističku crkvu u Hamburgu, Njemačkoj, 1889.⁷ Konradi je takođe osnovao i prvu adventističku školu u Njemačkoj, blizu Magdeburga, prozvanu Fridensau misioniski koledž.

Adventisti u Njemačkoj su imali brojne poteškoće. Dvije glavne su da li su njihova djeca morala da pohađaju školu u subotu, koja se smatra šabatom među adventistima. Druga poteškoća je vojna obaveza.⁸ Odbijanje da šalju svoju djecu u škole je bio problem koji je riješen kompromisom. Državne vlasti su dozvolile djeci da čitaju Bibliju u školi na šabat.⁹ Što se tiče vojne obaveze postojala su dva problema: rad subotom i nošenje oružja. Ovi problemi nikad nisu istinski riješeni,

„ali vojni medicinski ispitivači počeli su nalaziti najrazličitija opravdanja za odbijanje adventističkih regruta.“¹⁰ Ovo odbijanje adventističkih muškaraca završeno je sa početkom prvog svjetskog rata. To je uzrokovalo problem unutar adventističke denominacije u Njemačkoj.

Reformni pokret Adventista sedmog dana

Reformni pokret Adventista sedmog dana nastao je zbog sukoba oko vojne obaveze. Tokom I svjetskog rata, ASD crkve su pripadale različitim unijama, Sjevernoj, Južnoj, Istočnoj i Zapadnoj, ali su sve bile pod upravom i kontrolom Evropske divizije. Uprava Evropske divizije bila je u Hamburgu, Njemačka. Glavni problem je bio što većina onih koji su služili kao vođe Divizije su živjeli van Njemačke i zbog rata putovanja i komunikacije su bili otežani.¹¹

Sa rasplamsavanjem rata i mobilizacijom trupa u Njemačkoj, njemačke adventističke vođe su odlučile: „Adventistički muškarci mogu da pristupe vojnoj službi kao borci čak i uz ignorisanje tradicionalnog svetkovanja subote.“¹² Ovo je uzrokovalo najveće probleme u adventističkoj zajednici, jer su uvijek služili u vojsci kao ne-borci. Ugledni članovi su smatrali da je aktivno učešće u ratu kršenje četvrte i šeste Božje zapovijesti.¹³ Četvrta zapovijest glasi: „Sjećaj se dana subotnog da ga svetkuješ.“ Kad se pristupi vojnoj službi držanje subote više nije prioritet, jer ratne strane ne računaju koji dan će se odvijati bitke. Šesta zapovest kaže: „Ne ubij.“* Ako ste vojnik u ratu skoro je nemoguće ne ubiti nekoga.

Tokom američkog građanskog rata 1864, Adventisti sedmog dana su objavili:

„Denominacija hrišćana koji sebe nazivaju Adventisti sedmog dana poštuju Bibliju kao pravilo vjere i života jednoglasni su u svom stavu da je njihovo učenje u suprotnosti sa praksom i duhom rata;“ otuda, oni su se uvijek savjesno protivili nošenju oružja.¹⁴

Ali tokom I svjetskog rata njemačka denominacija Adventista sedmog dana je krenula nasuprot Generalnoj Konferenciji i odlučila da postane borbena umjesto da ostane u neborbenoj službi. Ovo je uzrokovalo da se mala grupa adventista odvoji od glavnog tijela njemačke Adventističke crkve. Ova mala sekta je sebe nazvala Reformni pokret Adventista sedmog dana (u daljem tekstu, Reformatori). Reformatori su vjerovali da su oni ostali vjerni zakonu Božjem, uzdižući ranije stavove koje su učili i primjenjivali do tada.¹⁵ Oni su ostali vjerni, jer su odbili da postanu ratnici, borci tokom I svjetskog rata. Bilo je prihvatljivo za reformatore da se pridruže borbi kao ne - ratnici. Ali kao ratnici je protiv Božjeg zakona i doktrine Adventističke crkve.

Posle prvog svjetskog rata, njemačke adventističke vođe su priznali da su pogriješili kad su rekli da nije protiv Božjeg zakona pridružiti se vojsci u borbenoj ulozi. Tokom sastanka Evropske divizije u Glandu, Švajcarska, 2. januara 1923, njemački adventistički lideri, da pokažu da vjeruju u neborbenu ulogu, izjavili su da su bili u potpunoj „harmoniji sa opštim učenjem njihove braće iz denominacije širom svijeta.“ Ali ova izjava je oslabljena dodatnom objavom koja kaže: „Mi dajemo svakom članu crkve potpunu slobodu da služi svojoj zemlji, u svako vrijeme i na svakom mjestu u skladu sa njegovim ličnim uvjerenjem savjesti.“¹⁶

Vođe njemačke adventističke denominacije rekli su Generalnoj Konferenciji da su pogriješili u svojoj politici tokom I svjetskog rata. Shvatili su svoju grešku i ponovo bili u „skladu“ sa učenjem i doktrinama adventističke denominacije. Ali vjerovali su da njihovi članovi mogu sami da biraju

* Šesta zapovijest zapravo glasi: „Ne počinij zločin ubistva,“ što se može još jasnije sagledati kada se detaljno prouče građanski zakoni i uredbe date u Tori (pet Mojsijevih knjiga), kao i način Božjeg postupanja (odobravanja ili neodobravanja) u određenim, posebno ratnim situacijama.

Na pitanje ko je, dakle, bio u pravu: adventisti ili reformatori – odgovor je *ni jedni ni drugi*, s tim što je velika denominacija u svemu tome ušla u nečasne i licemjerne postupke, što sve zajedno svjedoči kojim duhom su bili vođeni – prim. prev.

svoj put. Ovo znači da su adventistički lideri vjerovali da adventisti treba da ostanu u neborbenoj ulozi, ali da vjernici sami mogu odlučiti da budu u borbenoj ulozi. Ova izjava će uzrokovati probleme u budućnosti.

Još uvijek je postojao jaz između ASD i Reformnog pokreta ASD posle ovog zasijedanja, koji se morao zacijeliti. Konradi, predsjednik Evropske divizije pokušao je da opravda djela njemačkih adventističkih lidera objašnjenjem da je Generalna Konferencija „dala njemačkim adventistima prećutno odobrenje.“¹⁷ Ovo prećutno odobrenje je trebalo da dozvoli njemačkim adventistima da rade subotom i nose oružje. Ovo objašnjenje samo je pogoršalo stanje između adventista i reformatora. Ubrzo nakon I svjetskog rata, Generalna Konferencija je poslala delegaciju na čelu sa A.G. Danielsom da izglati veliki jaz između adventista i reformatora. A.G. Daniels je konstatovao da su „njemački [adventistički] lideri crkve pogriješili, ali je takođe kritikovao reformatore za formiranje odvojene organizacije i korišćenje obmanjivačkih tehnika za propagiranje svojih pogleda.“¹⁸ Na kraju reformatori su isključeni iz Adventističke crkve.¹⁹ Reformatori su odlučili da naprave svoju crkvu gdje su „odbijali svaku vojnu službu i insistirali na strogom svetkovanju subote“²⁰ i „nastavili su sa izvornim učenjima i praksom ASD crkve.“²¹ Reformatori više nisu vjerovali da je prihvatljivo biti neborben u vrijeme rata. Vjerovali su da se ASD ne drže više izvornih učenja crkve. U Goti, Njemačka, 14-20. jula 1925, Reformni pokret ASD je „prvi put organizovan, zvanično, kao Generalna Konferencija, kada su ustanovljeni principi vjere i uređenja crkve i usvojeno ime Reformni pokret Adventista sedmog dana.“²²

Podrška za Hitlera

U adventističkom gradu Fridensau, Njemačka, 99,9 % je glasalo za nacističku parlamentarnu državu. Čak i ako su ASD htjeli jakog Firera i podržali Hitlera, ta podrška je bila raznolika. Razlog za to je bila Hitlerova kontradiktornost u vezi sa religijskom slobodom. Okružni sekretar Konferencije Južne njemačke unije, M. Buš (Busch), podržavao je Hitlera i uz „odobranje citirao Hitlerove izjave u *Mojoj borbi* da za ‘političkog Firera sva religijska učenja i uredbe su neprikosnoveni.’“²³ Adventisti su vjerovali da je Hitler bio za religijsku slobodu, dok je nacistička partija bila protiv nje. „Ipak, tačka 24 nacističkog partijskog programa je tvrdila da partija podržava pozitivno hrišćanstvo bez vezivanja za bilo koju posebnu konfesiju.“²⁴ Ovo je bio problem o kom se raspravljalo među hrišćanskim grupama, jer niko nije znao šta je to zapravo „pozitivno“ hrišćanstvo. Ovaj problem nikad nije bio pojašnjen i kontradikcija je ostala. Kada je Hitler postao diktator Njemačke diskusija o kontradikciji se završila i vrlo ubrzo hrišćanske grupe će saznati šta je Hitler podrazumijevao pod „pozitivnim“ hrišćanstvom.

26. novembra 1933, nacistička država je zabranila male denominacijske crkve. Među njima bili su i adventisti sedmog dana. Adventisti su odlučili da traže pravni savjet u vezi toga šta raditi sa tom zabranom, i u roku od dvije nedelje, zabrana je podignuta sa adventističke crkve.²⁵ Posle ovoga odlučeno je u denominaciji da „pozitivno“ hrišćanstvo znači podršku nacističkoj državi. Da pokažu svoju podršku naci-državi, adventisti su poslali pismo nacističkom Ministarstvu unutrašnjih poslova službeni memorandum o adventističkom učenju, crkvenoj organizaciji, društvenim aktivnostima i stavu prema vladi.²⁶ Adventisti su takođe obavijestili Ministarstvo da crkveni „članovi drže njemačke stavove.“²⁷ Ističući da sumnja i zabrinutost vlade treba da bude usmjerena prema „suparničkoj, odvojenoj grupi Reformnog pokreta Adventista sedmog dana, čiji stavovi, insistirali su adventisti, su daleko od njemačkih.“²⁸ Čini se da su se adventisti više brinuli da podrže njemačke nego adventističke stavove.

Zbog ovog pisma nacistička vlada je obratila pažnju na reformnu adventističku denominaciju.

U pokušaju da se distanciraju od reformatora, adventisti su im doveli naci - vladu. Vlada je istražila reformatore i odlučila da oni drže drukčije poglede od prihvatljive ASD denominacije.²⁹ Onda su reformisti zabranjeni 29. aprila 1936.³⁰ Adventisti sedmog dana vjeruju u religijsku slobodu, ali umjesto da podignu glas protiv progona Reformatora i Jevreja, adventistički lideri su odlučili da preduzmu korake protiv ove dvije grupe. Adventističke vođe su naredile da se spriječe reformisti u pridruživanju adventističkoj crkvi.³¹ I oni su protjerali adventiste koji imaju jevrejsko poreklo iz crkve.³² Adventisti čak nisu bili voljni da štite sopstvene članove ako bi njihov stav osudila naci - vlada. Država je bila u stanju da kontroliše crkvu, jer nije bilo religijske slobode. Ovo ne znači da pojedini adventisti nisu pomagali Jevreje i druge nepoželjne. Adventisti su bili zapaženi po privatnoj i individualnoj pomoći Jevrejima, ne samo po skrivanju jevrejskih obraćenika, jer su bili i u drugim sektama i crkvenim krugovima, nego je pomoć ukazivana i nekrštenim Jevrejima sa kojima su adventisti dolazili u kontakt.³³

Godine 1935, privilegije koje su imali adventisti, kao držanje subote, prodavanje religijske literature, transferi novca potrebni za misijski rad, i neke publikacije bili su zabranjeni.³⁴ Ovo je natjeralo njemačke adventiste da ponovo razmotre svoja gledišta u vezi sa religijskom slobodom i držanjem crkve i države odvojenima. Znali su da naci Njemačka poprima loš javni imidž u inostranstvu zbog odnosa prema malim denominacionim crkvama čije je porijeklo iz SAD. Ako bi manje denominacije bile voljne da pomognu u utvrđivanju naci imidža u inostranstvu, naci - vlada je bila voljna da pokaže određenu blagost prema njima. Ovo je bila polazna tačka Njemačke ASD denominacije u žrtvovanju cjelovitosti i osnovnih denominacijskih principa. Ona je „radila sa njemačkim vlastima na kultivaciji boljeg imidža naci Njemačke u Americi da bi dobila bolji tretman kod kuće.“³⁵ Ovo je postignuto kroz adventistički dobrotvorni program.

Adventistički dobrotvorni rad je smatran najboljim u Njemačkoj. Njihova organizacija u tome je istakla adventiste. Kroz svoj dobrotvorni rad adventistička crkva je mogla da pokaže svoje „hrišćanske principe i njihovu patriotsku lojalnost državi.“³⁶ Nacistička vlada je bila zadovoljna radom adventista, ali ne i sa jezikom. Umjesto korišćenja termina „hrišćanski“ to je preimenovano u „herojski.“³⁷ Adventistički dobrotvorni program je prisajedinjen u državni Nacional-socijalistički narodni dobrotvorni ured. Ovo priključenje je bilo protiv njihovog vjerovanja da crkva i država treba da ostanu odvojeni. Njemački adventisti su sa dobrodošlicom primili ovo priključenje njihovog dobrotvornog programa. Vjerovali su da postižu više i pomažu većem broju ljudi. Ali ovim su adventisti morali da poštuju državne zakone po kojima ne Jevreji, antidruštveni ili nepoželjni nisu mogli dobiti pomoć.³⁸ Adventisti su – sami od sebe – dodali da ni članovi Reformnog pokreta ne mogu primiti pomoć.³⁹ Adventisti nisu pomagali većem broju ljudi, zapravo su diskriminirali ljude koji su najviše trebali njihovu pomoć. Zajedno sa dobrotvornim programima adventista, zdravstvena reforma i rasna higijena su postali značajni.

Adventisti su vjerovali da zajedno sa dobrotvornim radom njihove zdravstvene ideje su trasirale put novoj Njemačkoj. Adolf Mink, koji je uskoro postao predsednik njemačke adventističke crkve, rekao je: „Mi nismo nesporni za novi poredak. Zapravo, mi smo pripremili put za njega i pomogli da se ostvari.“⁴⁰ Problem sa podržavanjem naci vlade u njihovom zdravstvenom programu je bilo vladino vjerovanje u principe darvinizma. Adventistički denominacioni stav je bio protiv načela darvinizma. Njemački adventisti su žrtvovali ovo načelo za naci vladu. Da bi zadobili njenu naklonost, adventisti su promijenili ono što je pisalo u njihovim publikacijama i reformisali njihovu

* Ovakav slijed događaja još je jedna potvrda šta se događa kada vjerska organizacija položi svoja prava u ruke države. Ako država daje osnovna ljudska prava (čime se zapravo odričemo Bogom datih, urođenih prava), ona može i da ih oduzme. – prim. prev.

zdravstvenu poruku. Adventisti su „često štampali negativne stvari o Jevrejima.“⁴¹ Oni su također pokušavali da pokažu da čak iako adventističko učenje o suboti izgleda jevrejsko, oni nisu Jevreji.⁴² Adventisti su također vjerovali u program sterilizacije. Direktna izjava i preštampavanje neadventističkih članaka pokazuju njihovu podršku sterilizaciji.⁴³

Umobolni, šizofrenici, epileptičari, slijepi, hromi, alkoholičari, narkomani treba da budu sterilizovani. „Ovaj zakon,“ kako je rečeno u jednom članku u adventističkom listu *Jugend-Leitstern*, „je veliki napredak u uzdizanju našeg naroda.“⁴⁴

Pozicija njemačkih adventista se promijenila iz „caritas, briga za manje srećne i slabe, u eliminaciju slabih, kao djela Božjeg. Njihova snažna desnica je odvela njemačke adventiste u folkovsku* poziciju.“⁴⁵ Adventisti su stvorili „dobro organizovan, efikasan dobrotvorni sistem za koji se činilo da se posebno dobro uklapa u radu sa državnim vlastima.“⁴⁶ Ovaj sistem je dozvolio Huldi Jost da bude priznata od strane naci režima.

Hulda Jost je bila direktor adventističkog dobrotvornog rada i vođa adventističkog udruženja medicinskih sestara. Adventističko udruženje medicinskih sestara je radilo u nekoliko medicinskih domova i opskrbljivalo mnoge bolnice u Njemačkoj.⁴⁷ U ovoj poziciji, ona je bila u mogućnosti da uspostavlja kontakte unutar naci vlade i van Evrope. Ona je također bila veliki podržavalac Hitlera i njegovog režima. Zbog svojih kontakata, mogla je da pomogne adventističkoj denominaciji da preživi tokom ranih godina. Ovo je također učinilo najboljim kandidatom za putovanje u SAD da govori u ime naci vlade.

Njen put za SAD bio je planiran za 1936. godinu jer je četvorogodišnje zasjedanje Generalne Konferencije bilo planirano da se održi u San Francisku. Adventistička uprava u Vašingtonu, D.C. poslala je poziv Hildi Jost. Između adventističke uprave i njemačkog Ministarstva za javno prosvjetljenje i propagandu, planiran je Jostin put. Ona je stigla nekoliko mjeseci ranije radi proputovanja po SAD i govorenja o Njemačkoj dobrotvornoj službi.⁴⁸

Jednom se Jost u Sjedinjenim Državama srela sa zamjenikom predsjednika Generalne Konferencije, Mek Elhanijem (J.L. McElhany), sa njenim prevodiocem Luis C. Kleuser. Jost je također imala sastanak u njemačkoj ambasadi gdje joj je rečeno da izbjegava politička neslaganja govoreći samo o dostignućima u društvenom sektoru službe.⁴⁹ Jost je govorila o postignućima Njemačke pod Hitlerovom kontrolom za adventiste i druge različite organizacije. Sve do aprila nije bilo problema sa Jostinim predavanjima. Problemi su počeli oko sastanka sa pro-nacističkom organizacijom pod nazivom Prijatelji nove Njemačke, koju je osnovao njemački konzul. *Chicago Daily News* su pisale o Jost pod naslovom „Hitler ne želi rat, kaže ženski vođa.“⁵⁰ U ovom članku ona je citirana kako govori da Hitler nije želio rat i da se Njemci naoružavaju zbog straha od Rusije. Kada su je pitali o Jevrejima Jost je rekla: „Hitler je samo želio da preuzme vođstvo od Jevreja, ali nije želeo da ih povrijedi.“⁵¹ Ovo je bio početak problema Generalne Konferencije sa Jostovom.

Problemi su narasli u Denveru, kad se Jost otuđila od mnogih svojih slušalaca na predavanju u kojem je puno govorila Hitleru i jevrejskom pitanju.⁵² Adventističkim vođama je izgledalo da Jost drži propagandne govore o Hitleru i njegovom režimu. Ona se više nije fokusirala na adventiste ili dobrotvorni sistem u Njemačkoj. Dok je još bila u Denveru, Jost je sklonjena i zamoljena od administratora Boulder sanatorijuma da zadrži svoja predavanja na jevanđelju i da ne žele da čuju nikakvu propagandu u korist Hitlera.⁵³ Posle njenih predavanja u Denveru, Generalna Konferencija je odlučila da budno pazi na Jostovu. Oni su upozoravali svakog ko je bio u vezi sa njenim predavanjima. Premda je Generalna Konferencija osjećala da je Jostova postala prepreka pri kraju svojih predavanja u SAD, svrha njene misije je bila postignuta. Ta misija je bila da „ispravi

* Termin *völkisch* zapravo znači *etnički*. – prim. prev.

narušeni imidž Njemačke.⁵⁴

Jost i njemački adventisti su verovali da su ispunili svoju dužnost u SAD i nadali se da će naci vlada biti blaža prema adventističkoj denominaciji. Ali dok su bili u SAD, njemačka vlada je izdala novi dekret zahtijevajući da sva školska djeca moraju pohađati školu subotom i da im nije više dozvoljeno da čitaju Biblije na časovima.⁵⁵ Takođe je bilo vojnika koji su imali teškoće sa držanjem subote.⁵⁶ Jost je napisala pismo žalbe visokim zvaničnicima oko novog dekreta kad je saznala za njega. Istakla je kako su adventisti podržavali naci vladu i rad koji je obavila u SAD da popravi njihov imidž. Jozef Gebels je čak napisao sam pismo crkvenom ministarstvu Rajha, ali dekret nije povučen.⁵⁷ Ovo je jedan slučaj kad Huldine veze i put u SAD nisu pomogli adventistima. Ali, postoje drugi slučajevi gdje se pokazalo da su moćni pomagači bili veoma korisni.

Takav jedan slučaj je bio u vezi sa istragom, od strane Gestapoa, u vezi medicinskih sestara koje su pripadale Adventističkom medicinskom udruženju koje su otpuštene jer su smatrane politički nepodobnima.⁵⁸ Jostovu je uznemirilo ovo otpuštanje i nije vjerovala da je ispravan Gestapov izvještaj, pa je zamolila svoje prijatelji u Ministarstvu za propagandu da to pogledaju. Prema njihovom izveštaju medicinske sestre nađene su „politički čistima.“ Drugi primer Jostinih veza se desio 1937, kada je prijatelj iz Ministarstva za crkve – koji je imao veze sa Gestapoom – upozorio o planovima o raspuštanju adventističke denominacije.⁵⁹ Uz pomoć svojih prijatelja, Jost je bila u mogućnosti da kontaktira više službenike u Gestapou i zaustavi napore da se raspusti adventistička denominacija.⁶⁰

U martu 1938, Hulda Jost je umrla. Jost je vjerovala da je pomogla adventističkoj denominaciji da opstane u ranim godinama Hitlerovog režima. Jost je znala da laže dok je bila u SAD, kad je govorila da „nacističke vlasti poštuju slobodu savjesti kao stvar principa, i da [njena] crkva uživa potpunu religijsku slobodu.“⁶¹ Ali ona je vjerovala da će svi njeni naponi i kompromisi sa naci režimom osloboditi njenu denominaciju od torture Gestapoa. Adventistička denominacija više nije bila odvojena od države zbog Jostinih veza i akcija. Adventisti vjeruju u razdvojenost crkve i države, ali je Jost prekršila taj princip. Čak i sa svim kompromisima koji su učinjeni ranijih godina, adventisti nisu imali sigurnost od naci vlade. Žrtvovali su osnovne principe, razdvojenost crkve i države, nizašta. Bez sigurnosti od naci režima, adventisti su nastavili da prave kompromise sa režimom.

II svjetski rat

Drugi svjetski rat je počeo kada je Hitler izvršio invaziju na Poljsku 1. septembra 1939. Prethodne godine adventisti su počeli da uklanjaju „jevrejske riječi“ iz svoje denominacije. Riječ Subotna škola zamijenjena je sintagmom Biblijska škola.⁶² Druga riječ koja više nije odgovarala je bila Šabat; ovo je u crkvi zamenjena sa Dan od odmora.⁶³ Sa eksplozijom drugog svetskog rata, vlada je izdala naredbu koja zabranjuje pastorima da uzimaju darove u crkvi ili od kuće do kuće.⁶⁴ Postojala je rupa u ovoj naredbi, koja je glasila da je pastorima dozvoljeno da „uzimaju darove od svojih članova.“⁶⁵ Ovo je omogućilo malim denominacijskim pastorima i crkvama da prežive u vrijeme početka rata.

Adventisti u Njemačkoj su nastavili da vjeruju u Hitlera i njegov režim. Publikacije kasnih 1930-ih su bile o tome kako Hitler jača Njemačku i vraća zemlju koja joj je nekad pripadala. Oni su verovali da sam Bog vodi ovaj rat i čitaoci adventističkih novina su mogli naći utjehu u tome.⁶⁶ Predsjednik Istočne njemačke unije, Mihael Budnik, obavijestio je druge predsjednike konferencija da je Adolf Mink prihvaćen u Gestapou i informisan da je neprihvatljivo ponašanje ne raditi na Šabat.⁶⁷

Crkvene vođe su vjerovali da u cilju preživljavanja adventističke denominacije oni moraju dati upute 30. aprila 1940. svojim pastorima u pamfletu da „u potpunom ratu može biti samo potpuna poslušnost i žrtva.“⁶⁸ Problem sa totalnim ratom je bio što crkvene vođe nisu htjele novu podjelu u denominaciji koja se desila tokom I svetskog rata. Da bi ovo spriječili, pamflet je takođe govorio pastorima da upute svoje članove o dužnostima koja Pismo nalaže.⁶⁹ Jedno od adventističkih fundamentalnih vjerovanja je da je Sveto Pismo riječ Božja. Dokument je tvrdio da na biblijskom temelju članovi crkve treba da se potčine oružanim snagama, jer je Bog zapovijedio: „Pokoravajte se, Boga radi, svakoj vlasti,“⁷⁰ što je citirano iz 2. Petrove. Uz to, njemački adventisti su koristili Rimljanima 13 da opravdaju svoju neprekidnu podršku Hitleru i njegovom režimu. Rimljanima 13 se bavi pitanjem pokornosti pojedinca vlastima. Predsjednik Istočne njemačke konferencije, W. Mueller, je kazao:

„Ni pod kakvim okolnostima nijedan adventista nema prava da odbije vladu, čak i kad ga vlada sprečava da upražnjava svoju vjeru. Otpor bi bio nepovoljan jer bi nas obilježio kao protivnike nove države, a to treba spriječiti.“⁷¹

Ovo pokazuje da njemačke vođe nisu željeli da pružaju otpor naci vladi. Nisu željeli da budu viđeni kao oponenti naci vladi. Bilo im je važno da ne uzrokuju probleme u naci režimu, čak i ako je naci politika išla protiv denominacionih vjerovanja. Njemačke adventističke vođe su ignorisali ili zaboravili činjenicu da su dužni da se pokoravaju više Bogu i Njegovom autoritetu nego svjetskom autoritetu.

Ovaj cirkular je izgleda „upalio,“ jer 1940. vlada je objavila izveštaj imenujući religijske sekte kojima će biti dozvoljeno da nastave rad u miru, jer su se ograničile na religijska učenja. Adventisti sedmog dana su bili među njima.⁷² Ovo još uvijek nije pružalo adventistima osjećaj sigurnosti pa su nastavili sa kompromisima sa naci režimom.

Godine 1941, njemačka vlada još jednom zabranjuje ASD denominaciju, ali samo u određenim oblastima na istoku.⁷³ To su bili Silesia, Dancig i Donja Silesia. Ovo je donelo uzbunu u neke adventističke zajednice, ali ništa nije moglo biti učinjeno da se opozove zabrana. Da bi se i dalje sastajali, adventisti su se nalazili privatno po kućama.⁷⁴ S.D. je primijetio da su adventisti u ovim oblastima ignorisali zabranu, ali malo je toga učinjeno protiv njih.⁷⁵

Njemački adventisti su nastavili da podržavaju Hitlera i njegov režim sve do kraja II svjetskog rata. Adventisti su vjerno služili u vojnoj službi, ali većinom u borbenoj ulozi i napredovali su u činovima.⁷⁶ Ovo je bilo protiv denominacijskog vjerovanja da ako adventisti učestvuju u ratu to mora biti neborbena uloga. Crkvene vođe su tvrdile da su „pastori i članovi naše crkve vjerno služili otadžbini kao i njenom vođstvu, spremni da žrtvuju život i imovinu.“⁷⁷ Oni su bili voljni da žrtvuju život i imovinu za otadžbinu, ali su bili bez volje da učine isto za svoja religijska vjerovanja. Rasistička politika naci režima je bila protiv adventističkog vjerovanja, ali adventisti nisu podigli svoj glas protiv. Takođe nisu se bunili zbor nepostojanja religijske slobode u naci Njemačkoj. Njemački adventisti su možda vjerno služili svoju zemlju, ali nisu bili lojalni i svojoj ASD denominaciji.

Posle rata

Njemački adventisti su nastavili da vjeruju da su napravili pravu stvar kompromisima sa naci vladom. Opstanak crkve je ono što je bilo bitno njemačkim adventističkim vođama, i da bi opstali morali su da prave kompromise. Tek u maju 1948, Generalna Konferencija je poblizje razmotrila akcije njemačkih adventista tokom naci režima. Razlog zbog kojeg je Generalna Konferencija pokazala zanimanje bilo je pismo majora J.C. Tompsona, šefa Odjela za religijska pitanja Američke

vojne vlade u Berlinu.⁷⁸ U pismu se htjelo znati zašto adventisti nisu ulonili sve naciste sa vodećih položaja u denominaciji.⁷⁹ Takođe je poredilo adventiste sa katolicima, govoreći da katolici nisu morali da sklanjaju mnogo ljudi zbog njihove jake opozicije tokom naci režima. Nije bilo opozicije od adventista sedmog dana.

Njemačke adventističke vođe su bili uznemireni naredbom Generalne Konferencije da članovi koji su pristupili naci organizaciji odstupe od svojih položaja u ASD. Njihov argument je bio da su ljudi morali da se pridruže Naci organizaciji radi opstanka u nacističkoj Njemačkoj. Njemačke vođe su verovala da Generalna Konferencija nema pravo da donosi sudove u vezi njih i njihovih odluka u vrijeme naci režima. Posebno su bili uznemireni jer je Generalna Konferencija „usvojila i nametnula politiku sprečavanja štampanja bilo kakvih komentara o nacizmu ili čak fašizmu,“⁸⁰ kako bi pomogla njemačkim adventistima. Nije im se sviđjela činjenica što su okrivljeni kad ih je Generalna Konferencija podržavala u njihovom opstanku.

Generalna Konferencija je upozorena 1939, kada je rečeno da 10% njemačkih adventista radi na Šabat.⁸¹ Šabat je jedna stvar koja definiše ASD crkvu. Sa početkom II svjetskog rata nije bilo ničega što su Generalna Konferencija ili njemački adventisti mogli da učine. Njemački adventisti su poslali pamflet govoreći članovima da se pokoravaju vladinom autoritetu. Kako ovo nije zadovoljilo zahtjeve naci vlade, upotrijebljeno je kao dokaz u sporu Generalne Konferencije protiv njemačkih adventista.⁸²

Bilo je nekoliko pitanja u Generalnoj Konferenciji u vezi ponašanja njemačkih adventističkih lidera. Članstvo u naci organizacijama nije bila najveća briga. Najveća briga Generalne Konferencije je bilo to što je „denominacija zavadena u pokušaju da se prilagodi zahtevima naci države.“⁸³ Opadanje svetkovanja Šabata u Njemačkoj je navelo Generalnu Konferenciju da napravi rezoluciju 1946. o „Vjernosti i držanju subote.“⁸⁴ Njemački adventisti su još uvijek bili nevoljni da priznaju da su pogriješili. Oni su još uvijek vjerovali da je dobro ono što su učinili zbog opstanka denominacije. Njemački adventisti nisu vjerovali da su pogazili bilo koji biblijski princip.⁸⁵ Predsjednik njemačke adventističke crkve, Adolf Mink, pisao je predsedniku Generalne Konferencije, Mek Elfaniju, izjavljujući da su poštovali Božji zakon i Deset zapovijesti. Takođe je rekao „da su možda proživjeli u vezi jedne ili druge zapovijesti malo drukčije nego u vrijeme mira. Ali ostale su nam svete.“⁸⁶ Ovaj način rezonovanja njemačkih vođa je otežao Generalnoj Konferenciji da pokaže kako su pogrešno postupili. Njemački adventistički lideri su tako tumačili pismo da odgovara njihovoj situaciji. Oni su vjerovali da samo zato što su radili na Šabat ne znači da ga nisu držali svetim. Vjerovali su da „Pismo i Isus jasno uče da je primjena zakona, umjesto da bude apsolutna, zavisna o okolnostima.“⁸⁷ Njihov uslov je bio da rade subotom ili idu u zatvor. Ovo nije bio održiv izbor za njemačke adventističke vođe. Oni nikad nisu priznali da su napravili bilo kakve greške, to je bilo protiv njihovog nacionalnog ponosa i njihovog kontinuiranog racionalizovanja svojih akcija tokom nacističkog režima.⁸⁸

U zaključku, njemački adventisti povezali su adventističku denominaciju sa njemačkom državom, što je bilo protiv njihovog verovanja o razdvojenosti crkve i države. To su učinili dozvoljavajući naci vladi da preuzme adventistički dobrotvorni rad i diktira njihovu politiku. Od adventista se očekivalo da pomognu onima u potrebi, a umjesto toga oni su diskriminirali one grupe kojima je bila najpotrebnija pomoć. Odbili su da pomognu Jevrejima, nepoželjnima i reformatorima jer bi to donijelo nevolje sa naci režimom. Adventisti su branili naci režim i lagali kako režim pruža religijsku slobodu. Umjesto da otvoreno stanu protiv naci režima i njegovog tretmana Jevreja, adventisti se nisu oglašavali. Oni su ćutali da bi sebe zaštitili. Adventisti su takođe radili i slali svoju djecu u školu na Šabat. Držanje Šabata svetim je jedno od vjerovanja koja odvajaju adventiste

od drugih. To je jedno od osnovnih načela Adventista sedmog dana, i kada su vremena postala teška oni su bili voljni da žrtvuju ovaj princip. Njemački adventisti su voljno postali borci tokom drugog svetskog rata. Adventistička denominacija razumije da vlade imaju pravo da regrutuju ljude u ratnim vremenima, ali su uvijek odbijali borbene uloge. Njemački adventisti su kršili ova pravila i voljno prihvatili borbene uloge. Reformni adventisti nisu bili voljni da žrtvuju ovaj princip i slani su u koncentracione logore ili pogubljeni. Da bi preživjeli, njemački adventisti su žrtvovali standarde i principe koji su ih činili adventistima. Njemačke adventističke vođe su govorili da su morali praviti kompromise da bi spasli crkvu. To su standardi, principi, vjerovanja i integritet koji su stvorili Adventističku crkvu. Žrtvovanje standarda, principa, vjerovanja i integriteta crkve nije spaslo crkvu, već je oslabilo. To je pokazalo koliko daleko su njemački adventisti bili voljni da odu protiv onoga što vjeruju i misle da bi spasli sebe. Ja verujem da su njemački adventistički lideri pravili ove kompromise da bi spasli sebe, ne crkvu. Da su htjeli da spase adventističku crkvu, njemačke vođe ne bi pravili kompromis sa njenim integritetom ili išli protiv crkvenih vjerovanja. Uvijek je lakše napraviti kompromis nego održati integritet.

LITERATURA

- [1] Christine E. King, *The Nazi State and the New Religions: Five Case Studies in Non-Conformity*, (New York: Edwin Mellen Press, 1982), 92.
- [2] *Seventh-day Adventists Believe... A Biblical Exposition of 27 Fundamental Doctrines*, Ministerial Association General Conference of Seventh-day Adventists, (Maryland: Review and Herald, 1988), 4.
- [3] *Seventh-day Adventists Believe*, 16.
- [4] *Seventh-day Adventists Believe*, 206.
- [5] *Seventh-day Adventists Believe*, 278.
- [6] "Our History," <http://www.adventist.org/history/> (24 February 2002).
- [7] Richard W. Schwarz and Floyd Greenleaf, *Light Bearers: A History of the Seventh-day Adventist Church*, (Nampa: Pacific Press, 2000), 212-213.
- [8] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 213.
- [9] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 213.
- [10] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 213.
- [11] *Seventh-Day Adventist Encyclopedia M-Z*, ed. Don F. Neufeld, (Maryland: Review and Herald, 1996), 592.
- [12] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 620.
- [13] King, *The Nazi State and the New Religions*, 110.
- [14] Cited from F.M. Wilcox, *Seventh-day Adventists in Time of War*, p. 58. "Origin of the Seventh Day Adventist Reform Movement," <<http://www.sdarm.org/origin.htm>> (6 February 2002).
- [15] "Origin of the Seventh Day Adventist Reform Movement," < <http://www.sdarm.org/origin.htm> >(6 February 2002).
- [16] Erwin Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," *Spectrum* 8 (March 1977), 12.
- [17] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 620.
- [18] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 620.
- [19] Schwarz, and Greenleaf, *Light Bearers*, 620.
- [20] King, *The Nazi State and the New Religions*, 110.
- [21] "Origin of the Seventh Day Adventist Reform Movement," < <http://www.sdarm.org/origin.htm> > (6 February 2002).
- [22] SDARM Good Way Series-Study 13- The SDA Reform Movement Origin <<http://www.asd-mr.org.br/sdarm/way/gws-13.htm>> (14 February 2002).
- [23] Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," 14.
- [24] Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," 14.
- [25] King, *The Nazi State and the New Religions*, 96.
- [26] Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," 15.
- [27] King, *The Nazi State and the New Religions*, 96.
- [28] King, *The Nazi State and the New Religions*, 96.
- [29] King, *The Nazi State and the New Religions*, 110.
- [30] Hans Fleschutz, ed., *And Follow Their Faith!*, (Denver: International Missionary Society), 19.
- [31] Roland Blaich, "Divided Loyalties: American and German Seventh-day Adventists and the Second World War," *Spectrum* 30 (Winter 2002), 44.
- [32] Zdravko Plantak, *The Silent Church: Human Rights and Adventist Social Ethics*, (New York: St. Martin's Press, 1998), 20.
- [33] King, *The Nazi State and the New Religions*, 101-2
- [34] Roland Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad: The Case of Hulda Jost," *Journal of Church and State*, vol. 35, number 4, Autumn 1993, (United States: J.M. Dawson Institute), 808.
- [35] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 807.
- [36] King, *The Nazi State and the New Religions*, 105.
- [37] King, *The Nazi State and the New Religions*, 105.
- [38] King, *The Nazi State and the New Religions*, 105.
- [39] King, *The Nazi State and the New Religions*, 105.
- [40] Adolf Minck, "Reformation," *Jugend-Leitstern*, (April 1933), quoted by: Roland Blaich, "Health Reform and Race Hygiene: Adventists and the Biomedical Vision of the Third Reich," *Church History*, Vol. 65, (Pennsylvania: Science Press, 1996), 427.

- [41] Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," 16.
- [42] Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," 16.
- [43] Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and the Nazi Temptation," 19.
- [44] R. Sulzmann, "Erbkrank," *Gegenwarts-Frage*, vol. 9, nr.1, 1934, p.8, quoted by: Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and the Nazi Temptation," 19.
- [45] Blaich, "Health Reform and Race Hygiene," 437.
- [46] Blaich, "Health Reform and Race Hygiene," 427.
- [47] Blaich, "Health Reform and Race Hygiene," 427.
- [48] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 809.
- [49] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 810.
- [50] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 811.
- [51] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 811.
- [52] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 811.
- [53] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 812.
- [54] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 820.
- [55] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 820.
- [56] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 820.
- [57] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 821.
- [58] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 823.
- [59] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 824.
- [60] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 824.
- [61] Blaich, "Selling Nazi Germany Abroad," 827.
- [62] Jack M. Patt, "Living in a Time of Trouble: German Adventists Under Nazi Rule," *Spectrum* 8 (March 1977), 4.
- [63] Patt, "Living in a Time of Trouble," 4.
- [64] Patt, "Living in a Time of Trouble," 7.
- [65] Patt, "Living in a Time of Trouble," 7.
- [66] Blaich, "Divided Loyalties," 44.
- [67] Roland Blaich, "Religion under National Socialism: The Case of the German Adventist Church," *Central European History*, vol. 26, number 3, (United States: Humanities Press, 1994), 270.
- [68] Mr. Blaich does not say who this quote is from, but it seems to be from G.W. Schubert to the General Conference Committee, Feb. 7, 1937. Or it is from the Circular to the Conference Presidents of the East German Union, Mar. 27, 1940. Blaich, "Divided Loyalties," 45.
- [69] Blaich "Divided Loyalties," 45.
- [70] Blaich, "Divided Loyalties," 45.
- [71] "An unsere Gemeindeglieder in Deutschland," *Der Adventbote*, vol. 39, nr. 17, August 15, 1933, pp. 1-4. quoted by: Sicher, "Seventh-day Adventist Publications and The Nazi Temptation," 15.
- [72] Patt, "Living in a Time of Trouble," 7.
- [73] Blaich, "Divided Loyalties," 45.
- [74] King, *The Nazi State and the New Religions*, 108.
- [75] King, *The Nazi State and the New Religions*, 108.
- [76] Blaich, "Divided Loyalties," 47.
- [77] Blaich, "Divided Loyalties," 47.
- [78] Blaich, "Religion under National Socialism," 225.
- [79] Blaich, "Religion under National Socialism," 225.
- [80] Blaich, "Religion under National Socialism," 266.
- [81] Blaich, "Religion under National Socialism," 270.
- [82] Blaich, "Religion under National Socialism," 271.
- [83] Blaich, "Religion under National Socialism," 274.
- [84] Blaich, "Religion under National Socialism," 274.
- [85] Blaich, "Religion under National Socialism," 275.
- [86] Blaich, "Religion under National Socialism," 275.
- [87] Blaich, "Religion under National Socialism," 275-6.
- [88] Blaich, "Religion under National Socialism," 280.